

§ 4. Взаємозв'язок складових фізичного здоров'я

Взаємозв'язок рухової активності й адекватного харчування

Людина народжена для руху, як птах для польоту. Рух є природною потребою та одним з основних атрибутів життя людини. Сталося це тому, що в процесі еволюції наші предки виживали завдяки активному руху. Довгі переходи в пошуках рослинної їжі й води, полювання на тварин, що пов'язане з тривалим бігом за здобиччю, вміння влучно кидати дротик або спис, а згодом скотарство, рибальство, землеробство — усе це вимагало постійної рухової активності.

Запитання для обговорення. Подивіться на предмети, що вас оточують (стіни шкільного класу, вікна, шкільну дошку, книги, зошити тощо), та опишіть форми рухової активності людини, які знадобилися для їх створення. Чим відрізняється активність людини в разі роботи на звичайних та високотехнологічних виробництвах?

Загальне правило *адекватного харчування* можна сформулювати у вигляді знаменитої фрази: «Хто не працює, той не їсть!» Вона правильна з теоретичного погляду, оскільки, якщо немає витрат енергії, немає потреби в її надходженні з їжею.

Але на практиці, навіть якщо ми перебуваємо в стані абсолютного спокою, ми все одно витрачаємо енергію на підтримання процесів життєдіяльності. Тоді почнемо з простого запитання: скільки має з'їсти найбільш ледачий? Обмін енергії,

необхідний для підтримання життя в стані повного спокою (без зовнішніх впливів на організм), фізіологи називають *основним обміном*. Хоч і нічого не робиш, але їсти все одно доведеться. Адже мають працювати серце, дихати легені, перебігати процеси обміну речовин. Для чоловіка з масою тіла 70 кілограмів цей основний обмін становить близько 70 ккал/год. Він пролежав годину на дивані, а все одно витратив 70 кілокалорій! У жінок основний обмін вимагає енергії менше — приблизно на 5 %.

Але ми не можемо жити нерухомо, найбільш ледачий усе одно рано чи пізно встане. М'язи будуть працювати, а основний споживач енергії в нашому організмі саме вони.

Якщо ви не лежите, а вже сидите, то ваші витрати енергії порівняно з основним обміном збільшилися на 50 %, а якщо встали, то цей показник уже досяг 70 %. Далі — більше. Легка робота (папери на столі розібрати) збільшує витрати енергії вдвічі, ходьба в середньому темпі — утричі, швидкий біг — у вісім разів.

Хочете, порахуємо всі енергетичні витрати людини протягом одного дня? Припустимо, що її маса — 70 кг. Наприклад, ця людина спала 8 годин і кожну годину витратила на основний обмін 70 ккал. Отже, вона витратила 560 ккал. І це тільки виспавшись! Потім вона витрачає енергію на звичайну діяльність. Поїсти, почистити зуби, зварити кави, зробити щось по дому, прогулятися. Звичайна діяльність вимагає енергії у два рази більше, ніж основний обмін, тож помножте 560 на 2 і отримаєте 1120 ккал за 8 годин. Енергія, яку людина витрачає на роботі, значно відрізняється, залежно від характеру праці. Наприклад, бухгалтер. Це робота помірної важкості. Людина за 8 годин витратить на неї близько 1680 ккал. Отже, сума енерговитрат на добу становить: $560 + 1120 + 1680 = 3360$ (ккал/добу). Скільки клопоту, щоб дізнатися про свої потреби, так?

Більшість людей витрачають від 2500 до 3800 кілокалорій на день. Ось саме стільки ми й повинні отримати назад!

Взаємозв'язок принципів рухової активності, особистої гігієни, повноцінного відпочинку

Найпоширеніший рух — це крок. Спосіб пересування вчені називають *локомоцією*, а активність, пов'язану з ходінням, — *локомоторною активністю*.

Локомоторну активність можна оцінити числом кроків за добу. Виявилося, що як надмірна, так і недостатня рухова активність можуть призвести до розладів здоров'я. Існують оптимальні межі локомоторної активності, які змінюються з віком.

Запитання для обговорення. Як із віком змінювалися межі вашої локомоторної активності? Які рекомендації зі збереження здоров'я можна дати у зв'язку з цим?